

IŠBANDYTOS IR NEIŠBANDYTOS LIETUVIŲ PATARLIŲ TYRIMO STRATEGIJOS

DALIA ZAIKAUSKIENĖ

Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas

Straipsnio objektas – lietuvių paremiologija.

Darbo tikslas – apžvelgti lietuvių patarlių bei priežodžių tyrimus bendrame tarptautinės paremiologijos kontekste.

Tyrimo metodas – istoriografinis aprašomasis.

Žodžiai raktai: patarlės, priežodžiai, paremiologija, apžvalga, tyrimai.

Ši apžvalga – bandymas kiek įmanoma aprėpti lietuvių patarlių tyrėjų darbus ir pažvelgti į juos platesniame tarptautinės šiuolaikinės paremiologijos kontekste, noras priminti tai, kas lietuvių mokslininkų šioje srityje reikšminga nuveikta, taip pat pristatyti įdomius ir perspektyvius užsienio kolegų tyrimus, mėginimas numatyti galimas lietuvių patarlių naujų tyrimų kryptis. Pristatant užsienio mokslininkų tyrimus ir skelbiamus darbus, daugiau dėmesio skiriama pas mus menčiau tiriamiems ar apskritai netirtiems dalykams¹.

Tarptautinės paremiologijos erdvės

Šiuolaikinės paremiologijos pradžią XIX a., pasak Wolfgango Miederio, žymi išsamios Karlo F. W. Wanderio ir Richardo Ch. Trencho studijos vokiečių bei anglų kalbomis. Toliau – reikšmingi XX a. pradžios tyrimai: Edvardo F. Hulme's ir Friedricho Seilerio darbai². Kitomis kalbomis apie kitų tautų patarles studijos pasirodė gerokai vėliau (Mieder 2004: 125).

¹ Straipsnyje nemažai remtasi Kazio Grigo ir Donato Saukos apžvalginiais bei kritiniais darbais apie tuometinę tarptautinio patarlių mokslo padėtį, taip pat itin informatyviu W. Miederio paremiologijos vadovėliu *Proverbs* (2004), kuriame mėginta aprėpti visą tarptautinės paremiologijos istoriją, jos metodus ir kryptis, be to, pateikiama gausybė naudingų bibliografinių nuorodų ir pridedami preciziški bibliografijų sąrašai.

² Karl Friedrich Wilhelm Wander. *Das Sprichwort, betrachtet nach Form und Wesen, für Schule und Leben, als Einleitung zu einem volkstümlichen Sprichwörtertschatz*, Hirschberg, 1836; Richard Chenevix Trench. *On the Lessons in Proverbs*, New York, 1853; Edvard F. Hulme. *Proverb Lore: Being*

Pavyzdine tarptautinės paremiologijos studija, iki šiol nepranoktu veikalu apie patarles viso pasaulio paremiologų laikomas Archerio Taylora *The Proverb* (1931). Šio mokslininko paremiologiniai tyrimai, taip pat Barletto J. Whitingo XX a. ketvirtajame dešimtmetyje paskelbtos fundamentalios studijos apie patarlių kilmę, prigimtį ir tyrinėjimą (1994 m. išleistas B. J. Whitingo straipsnių rinkinys *When Evensong and Morrowsong Accord: Three Essays on the Proverb*) padėjo tvirtą pamatą ir Jungtinių Amerikos Valstijų, ir pasaulinei paremiologijai apskritai (ten pat: 126–127).

XX a. su pirmaisiais solidžiais pasakų rinkiniais prasidėjo lyginamieji tyrimai, susiformavo antropologinė etnografijos ir folkloro mokykla. Patarlės bei priežodžiai, palyginti su kitais tautosakos žanrais, pavyzdžiui, pasakomis, baladėmis, lyginamuoju aspektu pradėti tirti gana vėlai. K. Grigo teigimu, impulsą platesniems lyginamiesiems patarlių tyrimams bus davęs suomių folkloristo Matti Kuusio iniciatyva nuo 1965 m. pradėtas leisti žurnalas *Proverbium*. Geografinė-istorinė suomių mokykla labiausiai bus paveikusi ir žymiausių lietuvių patarlių tyrinėtoją K. Grigą, ir apskritai lietuvių paremiologijos plėtote. Lietuvių patarlių tyrimams reikšmingi ir latvių paremiologės Elzos Kuokarės latvių patarlių tyrimai, taip pat latvių ir lietuvių patarlių atitikmenų sąvadas (Kokape 1978, Kokare 1980).

XX a. antroje pusėje pasaulyje sustiprėjusios struktūrinės ir semiotinės tekstų analizės kryptys lietuvių paremiologijoje šalininkų kaip ir nerado. K. Grigas, tiesa, kai kurių semiotikų eksperimentus, atliktus aiškinant patarlių semantikos problemas, aptariant kitų lygmenų struktūros pradus, laikė reikšmingais. Jis įžvelgė Eleazaro Meletinskio ir kitų folkloristų proteguojamo sintagminės ir paradigminės analizės derinimo principo perspektyvumą paremiologams, tiriantiems atskirus patarlių tipus ar lyginantiems atitikmenis (Grigas 1998: 134), taip pat labai palankiai vertino estų paremiologo Arvo Krikmanno darbus, kuriuose atskleista „patarlių poetinės struktūros ir semantinio turinio sąveika“ (Grigas 2001: 105), kaip galima taikyti, bet drauge ir kaip tam tikrais aspektais ribotą vertino jo sukurtą konteksto neturinčių patarlių prasmių šifravimo mechanizmą³ (Krikmann 1974 pagal Grigas 2001: 106)⁴.

a Historical Study of the Similarities, Contrasts, Topics, Meanings, and Other Facets of Proverbs, Truisms, and Pithy Sayings, as Expressed by the People of Many Lands and Times, London, 1902; Friedrich Seiler. *Deutsche Sprichwörterkunde*, München, 1922.

³ Metodo esmė tokia: abstrahuojamos visų teksto žodžių tiesioginės reikšmės, paskui, turint omenyje homocentrinį patarlių pobūdį, ieškoma, ką nusakytieji objektų požymiai atitiktų žmogaus būtyje. Atsižvelgus į patarlės teksto loginę-sintaksinę struktūrą, konstruojami galimi teiginiai, ir jų „teisingumas“ tikrinamas remiantis turimais šaltiniuose užfiksuotais prasmės aiškinimais (Grigas 2001: 106–107). Pats A. Krikmannas nurodo ir tokio metodo ribotumą: esą nustatoma, viena vertus, visų galimų reikšmių „absoliuti visuma“ ir, antra vertus, turima visų tikrųjų reikšmių, kurios buvo aktualinamos, visuma. Taigi, norint teisingai apibūdinti semantinį patarlės potencialą, reikia gerai žinoti tikrąsias patarlių reikšmes, o tai ne visada yra įmanoma (Крикманн 1978: 84 pagal Grigas 2001: 107).

⁴ Kur kas labiau „moderniosios“ metodikos išbandytos tiriant lietuvių mįsles ir ieškant optimalaus jų sisteminimo pagrindo. Mįslių reikšmių figūros aprašytos pasitelkus bendrosios retorikos metodą, pagrįstą prancūzų struktūralistų idėjomis (Kensminienė 2002), reikšmės keitimo kryptis (t. y. mįslių tropų veikimo mechanizmui) nustatyti pasitelkta kognityvistinėje metaforos teorijoje taikoma kalbos vienetų reikšmių keitimo kryptį lemianti „dvasios / kūno opozicija“ (tas perkėlimas esąs vienkryptis: nuo kūno prie dvasios) bei „Didžioji Būties grandinė“ (Kensminienė 2003). Apie patarlių metaforas ir „Didžiąją Būties grandinę“ žr. Крикманн 2001: 26–32.

Pasak W. Miederio, itin didelį poveikį patarlių mokslo teorijai padarė semiotiniai Grigorijaus Permiakovo tyrimai ir ypač jo knyga *От поговорки до сказки* (1970, anglų k. 1979), taip pat Peterio Grzybeko (1987), Zoltáno Kanyó (1981) darbai (pagal Mieder 2004: 131–132), Richardo Priebe's (1971), Nigelio Barley (1972), Peterio Seitelio (1981), Davido Cramo (1994) struktūrinės analizės pavyzdžiai (pagal Lau 2004: 5). G. Permiakovo loginė semiotinė patarlių sistema (jos pagrindas – opozicinių porų (*mažas – didelis, geras – blogas* ir pan.) ir patarlėmis reiškiamų loginių sprendimų („jeigu *p*, tai *q*“, „jeigu *p* turi ypatybę *x*, tai turi ir ypatybę *y*“ ir t. t.) išskyrimas (Пермяков 1968), kaip ir M. Kuusio deklaruotas binarinių opozicijų principas, sulaukė nemenkos ir kitų tyrėjų kritikos (Donatas Sauka G. Permiakovo pasirinktą metodą įvertino kaip mažai tegalintį padėti aiškintis patarlę, kaip meninį vaizdą; Sauka D. 1970: 275). Alanas Dundesas tyrė „folklorinę patarlių struktūrą“ (atskyrė ją nuo lingvistinės patarlių gramatikos struktūros), kuri sąlygiškai pavadinta „temos ir komentaro“ struktūra (Dundes 1981). Šis metodas, pasak A. Dundeso, nepriklausęs nuo kalbos, kuria patarlė gali būti pavartota, ir jo taikymas galų gale nuvesias prie tikrojo (gryno) struktūrinio patarlės apibrėžimo⁵. Kitų struktūralistų patarlės apibrėžimuose radosi tokios kategorijos, kaip „keturių dalių struktūra“ (*quadripartite structure*; Milner 1969), „analoginė struktūra“ (*analogic structure*; Crépeau 1975). W. Miederio teigimu, struktūrinė tekstų analizė juo vertesnė, jei patarlės tiriamos ir semiotiniu aspektu, tai yra kaip lingvistiniai ir kultūriniai ženklai, ypatingą dėmesį kreipiant į konkretų patarlės pavartojimą kalbos akto metu (Mieder 2004: 132). Net ir grynai lingvistiniai patarlių tyrimai yra naudingi patarlių mokslui (kai kurie lingvistai, pavyzdžiui, D. Cramas, į patarlės siūlo žvelgti kaip į leksikos vienetą, turintį „citos statusą“ (pagal Mieder 2004: 132). W. Miederis ne kartą yra pabrėžęs paremiologijos ir frazeologijos mokslų giminybę ir jų vienas kitam teikiamą abipusę naudą (apie lietuvių paremiologijos ir frazeologijos santykį žr. toliau).

Kaip tarptautiniu mastu svarūs paremiologų patarlių semantikos tyrinėjimai, minėtini Barbaros Kirshenblatt-Gimblett *Toward a Theory of Proverb Meaning* (1973), Richardo P. Honecko ir Clare T. Kibler *The Role of Imagery, Analogy, and Instantiation in Proverb Comprehension* (1984), Michaelio D. Lieberio *Analogic Ambiguity: A Paradox of Proverb Usage* (1984). Iš esmės tai pačiai problematikai skirta kalbininko Nealo R. Norricko studija *How Proverbs Mean: Semantic Studies in English Proverbs* (1985) (pagal Mieder 2004: 133).

Estų paremiologas A. Krikmannas, puikiai išmanydamas vadinamąją kognityvinę metaforos teoriją (2001 m. Vilniuje vykusiame tarptautiniame paremiologų simpoziume „Moksliniai patarlių leidiniai kaip kultūros tyrinėjimo šaltinis“ šia tema jo skaitytas pranešimas, vėliau *Tautosakos darbuose* paskelbtas straipsnis; Крикманн 2001), ją

⁵ Pasak A. Dundeso, visos patarlės turinčios temą (A) ir komentarą (B). Tokios paprastos, „paralelinės“, kaip antai *Laikas – pinigai, Ką pasėsi, tą ir pjausi*, reiškiamos lygybe $A = B$, opozicinės, pavyzdžiui, *Viena kregždė – dar ne pavasaris*, reiškiamos formule $A \neq B$. Galimi ir kitokie modeliai: *Akys už pilvą didesnės* – $A > B$, *Dvi galvos geriau nei viena* – $2A > B$. Daugelio patarlių pagrindas – semantinės opozicijos poros: *mažai – daug, jaunas – senas, prieš – po* ir pan.

pritaikė patarlių semantikos tyrimui. Šią metodiką lietuvių medžiagai pritaikė Dalia Černiauskaitė (2005). Tiesa, apsiribota tuo, jog lietuviškais tekstais pailiustruoti A. Krikmano išskirti heterogeniškų (tokias patarles sudaro tiek tiesiogine, tiek perkeltine reikšme suvokiami elementai) ir homogeniškų (ištisai suvokiamų perkeltine reikšme) patarlių tipai.

Jau nuo XIX a. amerikiečių antropologai patarles nagrinėja sociologiniu požiūriu. Itin daug šioje srityje yra nuveikęs ir tikslių išvalgų pateikęs Edwardas Westermarckas (1862–1938). Ir šiuolaikinėje paremiologijoje pabrėžiama būtinybė tirti patarles bei priežodžius sociologiniu aspektu, ieškoti juose žmogaus elgsenos, gyvenenos atspindžių. Raginama į patarlę žvelgti visų pirma kaip į žinią, perduodamą žmogaus žmogui ir gyvuojančią žmonėse (Lau, Tokofsky, Winick 2004: 2). Tiriamos patarlių socialinės funkcijos ir patarlės kaip retorikos priemonė⁶. Patarlėmis įtikinėjama ir perspėjama, jomis reiškiamas pagarba, įsitikinimas ar nerimas, rūpestis, patarlėmis galima pagąsdinti ar net išjuokti adresatą, todėl paremiologai linkę pritarti kalbos filosofo Kennetho Burke's minčiai, kad patarlės – tai tam tikrų situacijų sprendimo būdai⁷ (Burke 1957: 296 pagal Lau, Tokofsky, Winick 2004: 6). Pasak Rogerio Abrahamso, „patarlės strategija yra nukreipti ir paaiškinti; ji surešta taip, kad supaprastintų problemą ir imtųsi tradicinių sprendimų“ (Abrahams 1968a: 150).

Užsienio paremiologijoje labai aktualūs socialiniai kontekstai: vienas pirmųjų į juos dėmesį atkreipė minėtasis R. Abrahamsas (jo pateiktas *pokalbių žanrų* (*conversational genres*) terminas; Abrahams 1968b pagal Bufienė 1998: 141), o pastaruoju metu ir kalbinio konteksto, ir ypač ekstralingvistinių kontekstų svarba patarlių semantikos ir funkcijų tyrimui primenama kone kiekviename šios srities darbe. Patarlių vartosenos strategija komunikacijos procese buvo išvalgiai išnagrinėta K. Burke's ir P. Seitelo darbuose⁸, iš naujesnių tyrimų galėtume paminėti kad ir afrikiečių bei amerikiečių patarlėms skirtą Anando Sw. Prahlado monografiją⁹.

Pasak W. Miederio, antropologinio tyrimo pavyzdžiu laikytinas patarlėms skirtas skyrius Ruth Finnegan knygoje *Oral Literature in Africa* (1970). Tai išsamus antropologinis tyrimas, kai į patarlių kalbą, stilistiką, turinį, vartoseną ir funkcijas žvelgiama kaip į sudėtinę visuomeninio gyvenimo dalį. Yra ir specifiskesnių studijų, pavyzdžiui, Samuelio Gyasi Obengo *The Proverb as a Mitigating and Politeness Strategy in Akan Discourse* (1996). W. Miederio teigimu, šis darbas – puikus antropologinio tyrimo pavyzdys, kai į patarles žiūrima kaip į atlikimą (*performance*) visuomeniniuose kontekstuose. Būtent patarlės netiesmukumas, „diplomatiškumas“

⁶ Apie lietuvių patarles kaip retorikos objektą žr. Regina Koženiauskiene. *Retorika*, Vilnius, 1999.

⁷ Panašiai patarles bei priežodžius apibūdino G. Permiakovas, mėgindamas juos atskirti nuo frazeologizmų; patarles ir priežodžius jis vadino daiktų santykiavimo ir situacijų ženklais, o frazeologizmus – atskirų daiktų ženklais (Пермяков 1970: 35).

⁸ Kenneth Burke. Literature [i.e., proverbs] as Equipment for Living, in: *The Philosophy of Literary Form: Studies in Symbolic Action*, by K. Burke, Baton Rouge, 1941, p. 253–262; Peter Seitel. Proverbs: A Social Use of Metaphor, *Genre*, 1969, vol. 2, p. 143–16.

⁹ Anand Sw. Prahlad. *African-American Proverbs in Context*, Jackson, 1996.

pakreipia komunikacijos procesą palankia, malonia kryptimi (Mieder 2004: 140)¹⁰. Charleso L. Briggso tyrinėta patarlės atlikimo situacija kaip įvairialypis sudėtingas reiškinys, kai, be patarlės teksto, skiriami dar septyni papildomi komponentai: jungiamoji frazė, „savininko“ identifikavimas, įrėminantis veiksmažodis, asociacija su žinomu reiškiniu (asmeniu), bendra prasmė ir / arba hipotetinė situacija, ryšys su kontekstu, patvirtinimas (Briggs 1985: 799).

Patarlės, kaip empirinė medžiaga, pakliūva į socialinių mokslų (sociologijos, psichologijos, edukologijos) ir net medicinos (psichiatrijos) akiratį (šios srities literatūra žr. Mieder, Sobieski 2003). Svarbiausios tyrimų sritys – abstrahavimas, elgsena, supratimas, komunikavimas, bendruomenė, etniškumas, patirtis, giminė (lytis), protas (protiniai gabumai), atmintis, psichinė sveikata, percepcija (suvokimas), šizofrenija, socializacija, transmisija (perdavimas), svarumas (vertė), išmintis ir pan. (Mieder 2004: 140). Mokslininkai tiria žmogaus gebėjimą suprasti ir aiškinti patarles skirtingais amžiaus tarpsniais (Nippold, Uhden, Schwarz 2003), patarlės pasitelkiamos gydant, pavyzdžiui, alkoholizmą ir narkomaniją (Rogers 1989), jomis tikrinami pacientų protiniai gabumai, elgesys, polinkiai, nustatomos psichikos ligos (1956 m. Donaldas R. Gorhamas sudarė vadinamąjį Gorhamo patarlių testą (Gorham 1956), padedantį diagnozuoti šizofreniją, nes šia liga sergantiems žmonėms yra sunku suprasti metaforiškai išreikštas patarles, jie paprastai jas suvokia tiesiogine prasme). Reikšmingiausi paremiologijai vis dėlto psicholingvistų darbai; juose studijuojama vaikų protinė raida, metaforų atpažinimo ir suvokimo esmė, tiriami sudėtingi mentaliniai procesai, kurių reikia abstrakčių tropų pagrindu sudarytoms patarlėms suvokti (Lakoff, Johnson 1980; Caciari, Tabossi 1993; Evaraert [ir kt.] 1995; Katz [ir kt.] 1998; Glusberg 2001; Lancker 1990 pagal Mieder 2004: 139–142). Minėtina kognityvistu save vadinančio psicholingvisto R. P. Honecko studija *A Proverb in Mind: The Cognitive Science of Proverbial Wit and Wisdom* (1997), kurioje tiriama, kaip patarlės sugalvojamos, vartojamos ir kaip prisimenamos. Autoriaus išskirti septyni „požiūriai“, septyni galimi patarlės vertinimo aspektai: 1) asmeninis, kai patarlė suprantama remiantis subjektyvia pasaulėžiūra, pagrįsta vien asmenine patirtimi ir suvokimu; 2) formalusis – mokslinis, kai patarlei apibrėžti, klasifikuoti ir tirti pasitelkiami lingvistikos, logikos bei semiotikos metodai ir sąvokos; 3) religinis – religinis mokymas ir išmintis tiriami tokiuose tekstuose, kaip Biblija; 4) literatūrinis – prozos ir poezijos kūriniuose pavartotos patarlės vertinamos jų literatūrinės vertės sąvokomis ir pagal tai, ką jos mums sako apie rašytoją, vaizduojamą laiką ir pan.; 5) taikomasis – kada tiriamas patarlių panaudojimas protinių gabumų testuose, reklamoje, psichoterapijoje ir kitose srityse; 6) kultūrinis – mokslinė patarlės trak-

¹⁰ Kaip atbalsis Lietuvoje – Giedrės Šmitienės Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto konferencijoje skaitytas pranešimas, o vėliau jo pagrindu parašytas ir *Tautosakos darbuose* paskelbtas straipsnis „Palankumo laikysena“ (Šmitienė 2000), bendresnės, ne paremiologijos srities tyrimas. Aptardama palankumo laikyseną kaip vieną iš žmogaus elgsenos, laikysenos tipų, tyrėja, be kita ko, parodo, kaip palankumo nuostata reiškiamą kalbos lygmeniu. Tikėtina, jog būtų įdomu patyrinėti, ar lietuvių patarlės atlieka tokią funkciją – išreikšti palankumą, nuolankumą, sušvelninti nemalonią komunikacinę situaciją ir pan., jei taip, tai kokiuose kontekstuose.

tuotė, kai patarlė laikoma daugiafunkcine folkloro forma, kuri atsiranda iš sociokultūrinio konteksto ir kuri yra išgalėjusi sociokultūriniame kontekste; ir galiausiai 7) kognityvinis požiūris į patarlę – mokslinis, paremtas kognityvistika, juo bandoma paaiškinti, kaip individai vartoja ir supranta patarles. Pastarajam pristatyti ir skirta ši monografija (Honeck 1997: 5).

Pasaulio paremiologai pabrėžia empirinio darbo svarbą, lauko tyrimų plačiausia prasme reikalingumą patarlėms tirti. Tai padėtų nustatyti esamojo laiko vadinamąjį paremiologinį minimumą (arba, nekeliant sau tokio solidaus tikslo, bent populiariausių patarlių / priežodžių sąrašą). Tam pasitelkiami demografiniai tyrimo metodai, sudaromos anketos, taikomos sudėtingos statistinės analizės (žr. Grzybek, Chlosta 1993; Levin 1968–1969; Mieder 1985 pagal Mieder 2004). Imtis nustatyti paremiologinį minimumą vienas žymiausių paremiologijos teoretikų G. Permiakovas kvietė dar XX a. aštuntojo dešimtmečio pradžioje¹¹. Paremiologinius minimumus jau turi nusistatę anglai, vokiečiai, kroatai, čekai, vengrai. Dalį minimumo sąrašo sudaro visoms Europos tautoms žinomos klasikinės, biblinės, iš vidurinių amžių atėjusios patarlės. Kitą dalį sudaro vadinamosios nacionalinės patarlės. Beje, šios minimumo sąrašo dalies nustatymas turi ir pragmatinį tikslą – nacionalinės, visuotinai tebevertuojamos patarlės pasitelkiamos mokant kalbos užsieniečius. Demoskopinis, tai yra visuomenės nuomonės, tyrimas padeda nustatyti, kurie iš gausybės patarlių ir priežodžių sąvaduose skelbiamų posakių iš tiesų tebėra gyvi mūsų laikais. Pasak W. Miederio, kaip šiuolaikinė paremiologija turi skirti dėmesio moderniems procesams, taip ir šiuolaikiniai paremiografai „gali ir turi“ skelbti XX ir XXI a. patarlių tekstų rinkinius (Mieder 2004: 128).

Lietuvių paremiologija: nuo ištakų iki patarlių mokslo susiformavimo

Prieš imantis dairytis lietuvių paremiologijos perspektyvų, ieškoti naujų temų, galimų naujų tyrimo aspektų, privalu įvertinti tai, kas jau padaryta, atrasta ir patvirtinta, o kartais tik intuityviai nuspėta. Juolab kad lietuvių paremiologai gali teisėtai didžiuotis ne tik lietuvių patarlių mokslui, bet ir visai lietuvių folkloristikai daug nuveikusio mokslininko Kazio Grigo (1924–2002) vardu ir jo darbais, padėjusiais pamatą visai lietuvių paremiologijai, suformavusiais aiškią komparatyvistinės paremiologijos kryptį lietuvių patarlių moksle, kartu pritačiusiais prie visai lietuvių folkloristikai būdingo tautosakos, kaip žodžio meno, supratimo, priartinusiais lietuvių paremiologiją prie tarptautinio mokslinio konteksto ir pateikusiais kitų tau-

¹¹ 1970 m. paremiologinio eksperimento Maskvoje metu G. Permiakovas nustatė, kad nuolatos, t. y. natūraliai, maskviečiai vartoja maždaug pusantro tūkstančio frazeologinių vienetų. Iš jų „tikrųjų“ patarlių per pustrėčio šimto, o visa kita – kitų trumpųjų pasakymų žanrų pavyzdžiai. Iš pateikto sąrašo, beje, ryškėja viena bendra tautosakos funkcionavimo raidos tendencija: neretai ilgas liaudies pasakojimas virsta trumpomis frazeologinėmis nuotrupomis (aliuzijomis) (Пермяков 1971). Vėliau G. Permiakovas nustatė vadinamąjį paremiologinį minimumą (Пермяков 1982, 1985). Jį esą privalu mokėti ir kalbantiems gimtąja kalba, ir tos kalbos besimokantiems, kad bendravimas ta kalba vyktų maksimaliai efektyviai.

tų mokslininkams vertingos lietuviškos medžiagos. K. Grigas, per visą mokslinę veiklą nuosekliai laikęsis geografinio-istorinio metodo gairių (Sauka D. 2007: 420), vienoje iš paskutinių publikacijų save įvardijo kaip istorinei ir estetinei folkloristikos kryptims ištikimą patarlių vertintoją (Grigas 2001: 118). Savo darbais, idėjomis bei reikšmingomis išvalgomis ta pačia linkme nukreipė ir kai kurių kolegų veiklą.

Kadangi komparatyvistiniai tyrimai, regis, stipriausia ir našiausia lietuvių paremiologų veiklos sritis, lietuvių patarlių mokslo raidos apžvalgą prasminga pradėti paminint Pilypo Ruigio *Lietuvių kalbos tyrinėjimą* (rankr. 1706 m., spausd. 1745 m.). K. Grigo žodžiais tariant, P. Ruigio pastabas apie patarlę *Dievas davė dantis, Dievas duos ir duonos* galėtume laikyti kukliu lyginamojo pobūdžio tyrimo bandymu. P. Ruigys sugretino šios patarlės lietuvių ir senovės graikų atitikmenis, atkreipė dėmesį į leksikos, garsų derinių ir prasių sutapimus, samprotavo apie šių kalbų giminystę (Grigas 2000: 26). Kalbant apie lietuvių lyginamųjų tyrimų pradžią, minėtina latvių folkloristo ir rašytojo Jekabo Lautenbacho studija *Lietuvių–latvių liaudies kūrybos istorijos bruožai*, kur į lietuvių patarles pažvelgta lyginamuoju aspektu: studijos antroje, paremiologijai skirtoje dalyje (1915, rusų k.) sugretinta nemažai lietuvių ir latvių patarlių, priežodžių, keiksmų, linkėjimų.

Kaip pirmasis reikšmingesnis teorinis lietuvių paremiologijos darbas, minėtinas Petro Būtėno straipsnis „Patarlės ir priežodžio gyvenimas“ (paskelbta 1930 m. *Švietimo darbe*, Nr. 1). Jame bandyta nusakyti esminius patarlių bruožus, patarlių ir priežodžių skyrimo principus: patarlės pagrindinės žymės esančios trumpumas, „paprastutė forma“ ir „įsakomoji lytis“, kuria reiškiami kokia nors tiesa; priežodis – „trumpas ritmiško pobūdžio kitaip faktą nusakęs ir turįs kitokią tiesą posakis, kur nėra jokios pamokamosios žymės“; ir patarlėms, ir priežodžiams būdingas „aforizmiškumas“ (Būtėnas 1930: 4). Autorius nesirėmė tuomet užsienyje jau paskelbtais paremiologų teoriniais darbais, tačiau, nors kai kuriuos dalykus šiuolaikinis tyrėjas interpretuotų kitaip, jo straipsnyje nestinga išvalgos: pavyzdžiui, atkreiptas dėmesys į per skirtingus žanrus keliaujančius motyvus, į patarlių tarptautiškumą, į gyvą naujų patarlių radimosi procesą, patarlei / priežodžiui būdingą sandaros struktūrą ir poetinius požymius. Pavydėtinai smagiai atrodo teiginys, kad „nėra reikalo jaukti priežodžio ir patarlės“ (ten pat: 3), kai iki pat mūsų dienų „vargstama“ bandant įvardyti ryškiausius skiriamuosius patarlės ir priežodžio požymius, atskirti juos, o dažniausiai jų beveik nediferencijuojant.

Iš dabartinio tyrėjo pozicijų žvelgiant, svarbus 1936 m. išleistas Jono Balio parengtas *Tautosakos rinkėjo vadovas* (pakartotinis leidimas 1940 m.); jame reikalaujama fiksuoti išsamią ir tikslią patarlių bei kitų trumpųjų pasakymų metriką ir raginama aprašyti patarlės vartojimo situaciją bei aiškinti patarlės prasmę; pridėtas ir patarlių temų sąrašas.

K. Grigo parašytas įvadinis straipsnis jo kartu su Ambraziejum Jonynu sudarytame rinkinyje *Patarlės ir priežodžiai* (1958), patarlių pristatymas *Lietuvių tautosakos apybraižoje* (1963) ir galiausiai *Lietuvių tautosakos* penktojo tomo, pasak Leonardo Saukos, pavyzdinio įvairių žanrų smulkiosios tautosakos leidinio (Sauka L. 1999: 117), teorinis įvadas – lietuvių patarlių mokslo teorijos pamatiniai taškai.

1970 m. K. Grigo iniciatyva tuometiniame Lietuvių kalbos ir literatūros institute imta kurti Lietuvių patarlių ir priežodžių kartoteka tapo atspirtimi tolesniems reikšmingiems paremiologijos ir paremiografijos darbams: jos pagrindu 1990 m. pradėtas rengti kapitalinis mokslinis patarlių ir priežodžių leidinys *Lietuvių patarlės ir priežodžiai* (t. I: A–D, 2000, t. II: E–J, 2008), 1998 m. pradėta kurti elektroninė patarlių bei priežodžių duomenų bazė (www.aruodai.lt/patarles/). Sąvado pratarmėje itin lakoniškai ir aiškiai pristatyti skiriamieji patarlės ir priežodžio požymiai, nurodomi tipologinio aprašo, versijų skyrimo principai, tekstų atrankos kriterijai. Istoriografiniame įvade „Nuo pirmųjų įrašų iki sisteminio leidinio“ pateikiama išsami ir nuosekli lietuvių patarlių bei priežodžių rinkimo ir skelbimo istorija drauge su daugelį procesų paaiškinančiu bendru visuomeniniu-kultūriniu kontekstu.

Su XX a. aštuntuoju dešimtmečiu Lietuvoje prasidėjo ir įsitvirtino komparatyvistiniai patarlių tyrinėjimai. 1970–1974 m. *Proverbium* žurnale K. Grigas paskelbė lietuvių atitikmenis romanų-germanų patarlėms¹². 1976 m. pasirodė profesoriaus monografija *Lietuvių patarlės: Lyginamasis tyrinėjimas*, reikšminga ne tik lietuvių patarlių mokslui, bet ir iki šiol palankiai vertinama tarptautiniu mastu (Krikmann 2005: 23; Mieder 2005: 58), 1987 m. – lietuvių patarlių ir jų atitikmenų kitomis kalbomis sąvadas *Patarlių paralelės*, iki 2003 m. Lietuvos ir užsienio mokslo leidiniuose paskelbta daugybė ir lyginamosios krypties, ir kitų profilių tiriamųjų K. Grigo straipsnių.

Monografiją *Lietuvių patarlės* sudaro metodologinis įvadas, skirtas lyginamojo patarlių tyrinėjimo būklei įvertinti, trijų tarptautinių patarlių tipų išsamus tyrimas ir studija apie lietuvių patarlių kalbinę raišką, eilėdaros pradus, garsinę organizaciją. Viena vertus, vaizdžiai pademonstruotas patarlių tarptautiškumas ir dalies lietuvių posakių priklausymas tarptautiniam patarlių fondui, antra vertus, K. Grigas atkreipė dėmesį į vadinamąsias nacionalines patarles, suprantamas tik tomis kalbomis – jos esančios puiki atspirtis, tiriant nacionalinės kalbos ir kultūros savitumą, psichinio ir estetinio modelio ypatybes. Autorius užsibrėžė tikslą į lietuvių patarles pažvelgti kompleksiskai, parodyti tiek tarptautinius patarlių vaizdus bei motyvus, tiek išimtinai lietuviškas turinio ir formos žymes (Grigas 1976: 9). Kaip esminę šios studijos nuostatą D. Sauka įvardijo siūlymą, išskiriant tipus, „sintaksinę posakio sandarą laikyti atramine konstrukcija: toks būtų optimalus kelias paremiologiniams tyrimams, kurie aprėptų Europos tautų kalbas su labai įvairuojančia gramatine raiška“. Išskirtinai tautinės žymės – fonika, intonacija, žodžių žaismas – „leidžia užčiuopti turtingiausią tautinės kūrybos klodą šito itin ilgaamžio žanro rėmuose“ (Sauka D. 2001: 130). K. Grigas, 1998 m. *Tautosakos darbuose* pabandęs aprėpti ir įvertinti XX a. antrosios pusės paremiologijos problemas ir perspektyvas, išreiškė nuomonę, kad patarlės per menkai studijuojamos kaip folkloristikos objektas, „jeigu folklorą, taigi ir patarles, suprasime kaip tradicinę kūrybą ir vieną iš sudėtinių kultūros istorijos komponentų“ (Grigas 1998: 134). Jo raginama ieškoti tautos pasaulėjautos,

¹² Kazys Grigas. Litauische Entsprechungen zu germanisch-romanischen Sprichwörtern bei Dürringsfeld, *Proverbium*, 1970, vol. 15, p. 43(459)–45(461), 1971, vol. 17, p. 631–641, 1972, vol. 18, p. 687–691, 1974, vol. 20, p. 760–766.

mentaliteto, patirties, išminties, poetinės išmonės žymių. Pasak K. Grigo, tradiciniai posakiai – „atitinkamo sociumo atminties balsas“. Tik mažai tesą studijų, kuriose per tradicinius posakius būtų stengiamasi pažinti praeities socialinio, kultūrinio ir meninio gyvenimo istoriją (ten pat). Panašią poziciją yra išsakęs ir A. Krikmannas. Jo teigimu, šiuolaikiniai tyrimai nukrypę į postmodernizmo teorijas, šiuolaikinė folkloristika susitelkia į kultūrą, kontekstą ir moderniuosius laikus, folklorą laiko socialiniu bei kultūriniu reiškiniu ir vengia jį traktuoti kaip natūralų reiškinį, visiškai nesidomi „objektyviaja praeitimi“, folkloro reiškinio plitimo aspektu ir panašiais dalykais. Šioji tyrimų paradigma ryžtingai atmetusi ankstesnę požiūrį, kad folkloras yra „nerašytinė poezija, žodinis poetinis kūrinys“, folkloro istorijos ir liaudies poezijos tyrimai nė neįsitvirtinę užleidę vietą naujajai kryptčiai. Su patarlėmis nutikę kiek kitaip, nes jos nebuvusios tautosaka siaurąja prasme – jos priklausančios vadinamajam retoriniam folklorui, tai yra atsiduriančios ant tautosakos ir kalbos ribos (Krikmann 2005: 23–24).

To paties požiūrio tąsa – D. Saukos mintys, kad K. Grigo padaryta „rimtų pataisų reprezentatyvioje tautines skirtynes niveliuojančioje folkloristikos tradicijoje“, primygtinai pabrėžus, kad šiuolaikiniuose patarlių tyrinėjimuose labai trūksta dėmesio tautiniam elementui ir jo reikšmė tautos etninei kultūrai anaipol deramai neįvertinta (Sauka D. 2001: 130).

K. Grigas atidžiai sekė tarptautinės paremiologijos tendencijas, gilinosi į kolegų įvairių sričių tyrimus, polemizavo su jais, stengėsi išvelgti įvairių teorijų ir metodologijų privalumus ir trūkumus, o pats liko ištikimas savo pasirinktai tyrimų kryptčiai. *Tautosakos darbuose* skelbtoje patarlių semantikos problematikai skirtoje studijoje, polemizuodamas su semiotikais dėl jų taikomų metodikų, K. Grigas tiriant patarlių semantinę turinį ragino pasitelkti ir visokeriopai išnaudoti šaltiniuose (tiek gimtąja kalba, tiek kitų tautų) greta tekstų užfiksuotas papildomas žinias, teikti tokio pobūdžio informacijai kur kas daugiau svarumo, negu kad tai daroma semiotikų, struktūralistų darbuose, kai tokie duomenys pasitelkiami tik kaip pagalbinių kontrolinių priemonė (taip yra daroma ir A. Krikmano taikomu metodu, kuriuo nustatomos konteksto neturinčių patarlių prasmės; Крикманн 1984 pagal Grigas 2001: 105–107). Oponuodamas patarlių pastarojo meto kontekstiniuose tyrimuose keliamai minčiai apie konteksto lemiamą patarlės prasmės kitimą, taigi apie patarlių daugiareikšmiškumą, K. Grigas kaip esminę daugelio patarlių savybę nurodė patarlės semantinio turinio pastovumą (Grigas 2001: 108) ir, norėdamas tai pagrįsti, papildomų duomenų sėmėsi iš kitų tautų šaltinių, taip pat parodė, kaip papildomi kitų tautų duomenys padeda išvengti atsiktiktinių, klaidingų patarlės semantikos aiškinimų (ten pat: 113–114).

Išskirtinis dėmesys, palyginti su kitais trumpųjų žanrų pasakymais, patarlėmis bei priežodžiams skirtas D. Saukos monografijose *Tautosakos savitumas ir vertė* (1970) ir *Lietuvių tautosaka* (1982, [2007]). Vertindamas patarles bei priežodžius visų pirma estetiniu matu, D. Sauka pabrėžė jų „savotiškumą“, ragino į patarles ir priežodžius žvelgti kaip į „visai atskirą, skirtingu keliu susiformavusį meninio mąstymo ir vaizdavimo tipą, kurį galima vertinti tik pagal jam vienam būdingas normas“

(Sauka D. 1970: 272). Daugelis dar anuomet profesoriaus įvardytų galimų patarlių tyrimo aspektų, kaip antai situacinio ir platesnio – socialinio, moralinio, psichologinio konteksto tyrimai, patarlių funkcionavimo stebėjimai (ten pat: 277), iki šiol tėra menkai įgyvendinti. Kaip svarbiausias, patarlės esmę atskleidžiančias, jai gyvybės suteikiančias žymes D. Sauka paminėjo patarlės „vaizdinį lakumą“, ekspresyvumą, raiškumą (ten pat: 280). Monografijoje *Tautosakos savitumas ir vertė* patarlėms ir priežodžiams skirtame skyriuje jis kuo kruopščiausiai aprašė visą patarlių meninio vaizdo kūrimo arsenalą, o drauge subtiliai atskleidė patarlėmis reiškiamą valstietiškąją tautos pasaulėvaizdį. Vertinga, kad bent probėgšmais (apžvelgiant pluoštelį lietuvių patarlių bei priežodžių iš seniausių rinkinių) žvilgtelėta į dažniausiai rupius, buitiskus patarlių vaizdus nušviesinantį, nuskaidrinantį, atnaujinantį humorą ir jo atmainas – sąmojų, ironiją, pokštą (Sauka D. 2007: 270–273).

Lietuvių patarlių tyrinėtojų nėra daug, tačiau jie našiai tęsia ir plėtoja K. Grigo pradėtus lyginamuosius lietuvių paremiologinius tyrimus, savo darbais iliustruodami lyginamojo metodo parankumą tiriant lietuvių patarlių semantiką, meninį patarlės vaizdą, ieškant lietuvių patarlėse bei priežodžiuose mitopoetikos požymių (Kudirkienė 2005; Bufienė 1997, 2007, 2009). Lilijos Kudirkienės darbuose – vertingos išvalgos apie patarlių semantiką. Lyginant pirmuosiuose patarlių rinkiniuose skelbtus ir iki mūsų laikų atėjusius posakius, pasitelkus atitikmenis vokiečių bei latvių kalbomis, parodyta, kaip, laikui bėgant, keičiantis gyvenimo aplinkybėms, gali pakisti posakio semantinio turinio suvokimas. Atkreiptas dėmesys į tai, jog neretai vienokią ar kitokią patarlės / priežodžio interpretaciją lemia susiklosčiusi tradicija, o ne posakio teksto logika, pastebėta bendra reikšmės siaurimo tendencija, kurią tyrėja sieja su patarlių demetaforizacijos procesu (Kudirkienė 2007a). Pastebėta tam tikrų turinio ir formos santykio dėsningumų: nors patarlės / priežodžio semantika nelemia jos formos, o forma – semantikos, tam tikrose situacijose (susijusiose su emocine būseną, nusiteikimu) vartojami specifinio struktūrinio modelio posakiai (Kudirkienė 1997). Tarsi punktyru nužymėtos galimos antropologinio tyrimo kryptys, temos ir aspektai darbuose, kuriuose iš patarlių ir liaudies frazeologijos tekstų semiamasi duomenų apie istoriją, buitį, visuomeninį, bendruomeninį, šeimos gyvenimą, senuosius tikėjimus, kur užsimenama, ką apie tautos gyvenseną ir pasaulėjautą būtų galima sužinoti išsamiai tiriant patarlėmis bei priežodžiais reiškiamą tradicinę požiūrį į „neeilinius“ bendruomenės narius – kvailį, elgetą, senberni, senmergę, pavainikį, žydą ir pan. (Kudirkienė 2001). Patarlėmis reiškiamo liaudies pasaulėvaizdžio atspindžių, bendruomeninio gyvenimo tvarkos ženklų ieškota Gražinos Kadžytės straipsniuose (Kadžytė 1997, 2003, 2004). Giedrės Bufienės gilinamasi į meninių patarlių vaizdų turinį, jų sudarymo principus, santykį su forma (Bufienė 1998), bandyta nusakyti meninio patarlių pasaulėvaizdžio ypatybes (tai – buitiskumas, fragmentiškumas, idėjinis prieštaravimas) (Bufienė 2000). Kultūrinės informacijos apie tradicinės liaudies frazeologijos pasaulėvaizdį teikia Birutės Jasiūnaitės etnolingvistiniai darbai, kuriuose greta tradicinių frazeologizmų nagrinėjama nemažai ir patarlių bei priežodžių (Jasiūnaitė 2006, 2007a, 2007b, 2007c, 2008). Ne kartą tiek paremiologų, tiek kalbininkų svarstyta paremiologijos

ir frazeologijos santykio problema, mėginta nustatyti patarlių / priežodžių ir frazeologizmų panašumus ir skirtumus.

Pagal lietuvių frazeologijoje nusistovėjusią tradiciją patarlės nuo frazeologizmų kategorijos atibojamos (Jakaitienė 1980). Tokios pat nuostatos laikosi ir lietuvių paremiologai (Grigas 1976: 33; Kudirkienė 1998: 137). Paremijų ir frazeologizmų skyrimo problema yra ne tik teorinė dilema, bet ir praktinis klausimas: poreikis atskirti frazeologizmus nuo priežodžių atsiranda rengiant patarlių bei priežodžių sąvadas, norint apibrėžti patį objektą (ką traukti ir ko netraukti į sąvadą) ir sprendžiant, kokių pavidalu posakius sąvade pateikti (pvz., į sąvadą *Lietuvių patarlės ir priežodžiai* nuspręsta frazeologizmų šiek tiek įtraukti). Pagal platesnę frazeologizmo sampratą svarbiausiu skiriamuoju požymiu laikomas žodžių junginio sustabarėjimas (Marcinkevičienė 2001: 83). Tada, kaip yra daroma kai kurių kitų kalbų tyrėjų (pvz., A. A. Prinsko, V. Telijos – pagal Kuusi 1974: 895), frazeologijai priskirtume ne tik vaizdingus, bet apskritai įvairių tipų stabiliuosius žodžių junginius, konstrukcijas ir sakinius, taip pat ir „tokius smulkiosios tautosakos vienetus kaip patarles, priežodžius, mįsles, minkles, pasakų, žaidimų, skaičiuočių, mėgdžiojimų elementus, be to, keiksmus, įvairių ritualų, maldų žodžius, etiketo frazes ir kitas mandagybes, aforizmus, sentencijas, visiems žinomas citatas ar tų citatų aliuzijas, sūkius, perspėjimus, žodinius reklamų elementus ir šiaip visokius į ankstesnius skirsnius nepatekusius posakius, jei tik jie yra ganėtinai sustabarėję, visuotinai paplitę, atkuriami iš atminties, o jų trūkstamos grandys nesunkiai atspėjamos“ (Marcinkevičienė 2001: 83). Plačią frazeologijos sampratą liudytų naujaisi frazeologijos ir paremiologijos problemoms skirti leidiniai. Apskritai, ko gero, būtų galima kalbėti apie visuotinį bendrą frazeologijos ir paremiologijos suklestėjimą Europoje per pastaruosius dešimt metų¹³. Argumentas įtraukti smulkiąją tautosaką, ypač šnekos žanrus, į frazeologijos tyrimų sritį galėtų būti tas, jog riba tarp frazeologizmų ir priežodžių bei įvairių priežodžiams artimų kitokių trumpųjų pasakymų (situacinių posakių, etiketo formulių ir jų iškraipymų, erzinimų ir pan.) gana sąlygiška; priežodžius nuo patarlių taip pat ne visada lengva atskirti. K. Grigas yra rašęs, jog kartais priežodžių išvis neįmanoma atskirti nuo frazeologizmų, ir tos pačios frazės tautosakininkų vadinamos priežodžiais, kalbininkų – frazeologizmais (Grigas 1992: 181). Paremiologui iš tiesų kartais paranki apibendrintai suprantama frazeologijos sąvoka, nes kaip ir nėra termino, kuriuo būtų galima įvardyti „pačią bendriausią kokybę, vienijančią didelę ekspresyvos ir vaizdingos kalbinės raiškos elementų klasę“ (ten pat). Toji kokybė nulemta tų pačių funkcijų ir daugeliu atvejų vienodų formų. Ji pastebima ir leksemų lygmens frazeologizmuose, ir kituose pastoviuose žodžių junginiuose – patarlėse bei priežodžiuose, odioziniuose posakiuose (keiksmuose, prakeiksmuose), etiketo formulėse, situacijų įvardijimuose, erzinimuose, replikose. Šios frazės ir posakiai yra ir kalbės, kaip bendravimo priemonės, dalis, ir tautosakos, „kaip autonominės kūrybos, objektas“ (ten pat). Taigi frazeologizmai plačiąja prasme (ir tikrieji frazeologizmai, ir tautosakinės formulės) priklauso kalbai, tik joje natūraliai funkcionuoja, ir tai juos skiria nuo kitų, „ne šnekamųjų“ smulkiosios tautosakos žanrų (mįslių, garsų pamėgdžiojimų) ir juo labiau nuo dainuojamosios ir pasakojamosios tautosakos (ten pat: 182).

¹³ 1999 m. Ciuriche, Šveicarijoje, įkurta Europos frazeologijos asociacija, leidžiama keletas tarpdalykinės ir lyginamosios frazeologijos studijoms skirtų tęstinių leidinių: nuo 1984 m. W. Miederio redaguojama serija *Sprichwörterforschung*, 1994–1998 m. ejęs tęstinis leidinys *Studien zur Phraseologie und Parömiologie* (redagavo W. Eismannas, P. Grzybekas, W. Miederis), po jo – *Phraseologie und Parömiologie*. Šiaurės Amerikos XX a. paskutinio dešimtmečio paremiologijos studijų rinkinio išganėje W. Miederis pabrėžė apibusę frazeologijos ir paremiologijos tyrimų naudą. Paremiologiją jis regi kaip savarankišką, į platų frazeologijos interesų lauką pakliūvančią siauresnę sritį (Mieder 2003: 9).

Lietuvių patarlių ir priežodžių tyrimų perspektyvos

Lietuvių paremiologų laukia sociologiniai lietuvių patarlių tyrimai: kokia patarlių / priežodžių vieta ir reikšmė šiuolaikinėje visuomenėje, kokiuose kontekstuose ir kokį tikslą turėdamas šiuolaikinis žmogus vartoja tradicinį posakį ir kodėl jį parodijuoja, koks visuomenės ir atskirų jos bendruomenių, socialinių grupių požiūris į šiuos, kaip vis kartojama, amžių išmintį ir universalias tiesas skelbiančius kalbos perliukus. Deja, netirta (ko gero, ir nerinkta) atskirų socialinių grupių vartojamos patarlės. Tiesa, lietuvių paremiologija šiuo požiūriu ne itin išskirtinė, palyginti su kitų tautosakos rūšių bei žanrų tyrimais, nes lietuvių sociofolkloristikos kaip ir nėra, neapibrėžta jos tyrimo objektas, tikslai ir metodai (Stundžienė 2005: 13). Čia gal kiek nors galėtų pagelbėti kalbininkai, nes ir Lietuvoje jau renkami socialinių grupių žargono duomenys.

Per patarles būtų galima bandyti išvelgti pateikėjo gyvenimiškąją filosofiją. Tam tikrų išvadų apie patarlių vietą atskiro individo gyvenime galėtume daryti iš publikacijų, kai skelbiamas vieno pateikėjo repertuaras. Apibendrinus tautosakos ekspedicijose surinktą medžiagą, galimos išvados apie regiono ar tam tikros socialinės grupės, sakykime, kaimo bendruomenės, tautosakos vartosenos ypatumus. *Lietuvos valsčių* serijos monografijose atskirai skelbiamos kurio nors regiono patarlės, apmaudu tik, kad neretai tai tėra pliki tekstai, pateikiami be jokių paaiškinimų ir konteksto.

Lietuvių paremiologų dėmesio laukia naujasi paremiologijos reiškiniai: tradicinių patarlių atsiradimas „netradiciniuose“ kontekstuose, įvairūs jų sklaidos būdai viešojoje erdvėje, patarlių parodijavimas (vadinamųjų antipatarlių kūrimas), semantiniai pokyčiai (demetaforizacijos procesas), savotiškas funkcijų persiskirstymas. Užsieniečių kolegų šiame bare nuveikta labai daug, tad tikrai yra iš kur semtis patirties ir idėjų (dėl literatūros žr. Zaikauskienė 2004, 2008). Svarstytinas naujųjų darinių santykis su tradicine vartoseną: ar galėtume juos laikyti senosios tradicijos tąsa ir tradicinių posakių variantais; taip pat spręstinas klausimas, kada šiuolaikiniais sklaidos būdais tiražuojamos naujos aktualios sparnuotosios frazės įgyja patarlės / priežodžio statusą. Galbūt šiuos reiškinius apimtų folklorizmas¹⁴, jei folklorizmu laikytume ne tik folkloro perkūrimą, jo panaudojimą ne vien meninėje kūryboje, bet apskritai visuomenės gyvenime. Folklorizmo tyrinėtojai išskiria tam tikras kultūros ir visuomenės gyvenimo sritis, kur pasireiškia folklorizmo elementai. Kaip viena tokių minima ir komercinė sritis, pavyzdžiui, reklama (Bausinger 1969 pagal Skrodenis 2005: 23). Kaip žinoma, patarlės, o ypač jų perdirbiniai yra labai mėgstami įvairaus pobūdžio reklamoje¹⁵. Pasak Stasio

¹⁴ *Folklorizmu* vadinamas folkloro atkūrimas scenoje, tautosakos, papročių, etnografijos elementų panaudojimas meninėje kūryboje, architektūroje (Skrodenis 2005: 20). Šiuolaikinis folkloras (folklorizmas, modernizuotas folkloras, postfolkloras) – kaimiškos tradicijos tąsa miesto aplinkoje, sąmoningas folkloro gaivinimas ir puoselėjimas (prieiga internete: <http://www.aruodai.lt/index.php?option=com_wrapper&Itemid=31>, [žiūrėta 2009-04-14]).

¹⁵ Užsienio paremiologai yra paskelbę daugybę tyrinėjimų apie patarlių panaudojimą reklamai (pvz., Mieder W., Mieder B. 1981). Lietuvių paremiologijoje kol kas teturime L. Kudirkienės skaitytą pranešimą „Patarlė reklamoje“ (*LTTI XI tautosakos konferencija „Tautosakos pastovumas ir kaita“*: Pranešimų tezės, Vilnius, 2002, p. 11).

Skrodenio, „šiuo atveju liaudies kultūros fenomenas yra visiškai atitrauktas nuo savo pirmykščio pamato ir įgyja naujų funkcijų ir naujų tikslų“ (Skrodenis 2005: 23). Išimtinai „meniniai“ patarlių bei priežodžių perdirbiniai, meninės žaismės ir išmonės pavyzdžiai – Keistuolių teatro daina iš spektaklio „Paskutiniai Brėmeno muzikantai“, *Šiaurės Atėnuose* skelbiamos Andriaus Šiušos „Sizigijos“, Kosto Ostrausko patarlių parodijų rinkinys leidinyje *Spec(tac)ulum mundi* ir kt.¹⁶ Šiam žanrui, matyt, būtų priskirtinos iš tradicinių ar perfrazuotų patarlių kuriamos sveikinimo kalbos (pvz., G. Kadžytės sveikinimas K. Grigui – Kadžytė 1999), atvirukai su patarlėmis ir pan. Kokiais pavidalais, koku tikslu patarlės bei priežodžiai atsiranda grožinėje literatūroje (įpinti į prozos tekstą, šnekamąją kalbą imituojantį dialogą, įausti į poetinį audinį), taip pat dar laukia tyrinėtojų dėmesio (vienas pavyzdžių – tradicinės patarlės Jurgos Ivanauskaitės miestiškos poezijos tekstuose rinktinėje *Odė džiaugsmui* (2007), žr. Kudirkienė 2007b).

Vadinamajam lietuvių patarlių minimumui nustatyti reikėtų ilgo ir kruopštaus darbo, o populiariausių „gyvų“ patarlių bei priežodžių sąrašui sudaryti būtų galima pasitelkti XX a. pabaigos–XXI a. pradžios tautosakos rinkinius, sudarytus iš lauko tyrimų medžiagos, konkursinius moksleivių darbus, taip pat fiksuojant žiniasklaidoje dažniausiai vartojamas patarles. Šį tą, kas teikia duomenų apie gyvą patarlių vartoseną ir būtų naudinga nustatant lietuvių patarlių minimumą, yra nuveikę lietuvių frazeologai¹⁷.

Baigiamosios pastabos

Lietuvoje rimti paremiologiniai tyrimai, palyginti su didžiosiomis tautomis, pradėti vėlai – tik XX a. antrojoje pusėje. Apibendrinus lietuvių paremiologų nuveiktus darbus matyti, kad daugiausia pasiekta istorinių lyginamųjų ir patarlių estetikos tyrimų srityje. Į šį liaudies poetinės kalbos klotą dažniau žvelgta diachroniniu aspektu. Galbūt tai lėmė tam tikra lietuvių paremiologijoje susiklosčiusi tyrimų kryptis, nužymėta profesoriaus Kazio Grigo darbais, taip pat neišsemta tyrimų medžiaga ir noras iširti senąsias, iš aktyvios vartosenos besitraukiančias ar jau pasitraukusias

¹⁶ „Tuk tuk į medį tris kartus“: *Aš niekad nekasiau kitam duobės / Bijojau vilko ir į mišką nėjau / Nors tiesiai greičiau aplink toliau / Aš neskubėdavau ir būdavau pirmas...* (http://www.akordai.org/catalog/k/keistuoliai/tuk_tuk_tuk_i_medi_tris_kartus/ver/1/); *Šiaurės Atėnai*, 2004, Nr. 703, 2006, Nr. 796, 2007, Nr. 860, 2008, Nr. 907; Kostas Ostrauskas. *Spec(tac)ulum mundi*, Chicago, 2003. Kūrybinės išmonės galimybės, panaudojant patarles bei priežodžius, aforizmus ir kitokius vaizdinguosius posakius grožinėje kūryboje, atsiskleidžia W. Miederio sudarytoje meilės lyrikos antologijoje vokiečių kalba *Liebe macht blind* (2004) (Kudirkienė 2006: 275–278).

¹⁷ Rūta Marcinkevičienė rinko ir aprašė panoraminuose kryžiažodžiuose vartojamus pastoviuosius žodžių junginius bei posakius. Pasak mokslininkės, vienas iš pastoviųjų junginių (posakių) požymių – atspėjamumas, o spėjimas „remiasi kalbos mokėjimu ir atmintimi“ (Marcinkevičienė 2001: 87–88). Iš 178 kryžiažodžių žurnalų surinkta apie 1000 spėjamųjų posakių. Kaip matyti iš aptariamų duomenų, didumą jų sudaro patarlės bei priežodžiai drauge su priežodiniais palyginimais, situaciniais posakiais ir „supriežodėjusiomis“ etiketo formulėmis. Patarlių ir priežodžių gyvosios vartosenos tyrimui taip pat labai reikalingi duomenys apie tą gatavų frazių dalį, kurių sudaro žinomi literatūros kūrinių, filmų, dainų pavadinimai, pačių kūrinių citatos (ten pat: 89), nes tikėtina, jog ilgainiui tokios frazės gali įgyti priežodžio statusą.

patarles. Naujos medžiagos tyrimus bent kiek stabdė dar ir pačioje XXI a. pradžioje juntamas tam tikras neigiamas požiūris į modernioje visuomenėje vykstančias tradicijos kitimo apraiškas (patarlių iškraipymą, vadinamųjų antipatarlių kūrimą, tradicinių patarlių atsiradimą „netinkamuose“ kontekstuose), nors kitose šalyse dar XX a. šiems reiškiniams aprašyti ir tirti skirta gausybė straipsnių bei studijų, leidžiami tokių perdirbinių rinkiniai. Lietuvių paremiologijos situacija XXI a. pradžios patarlių tyrėjui regisi keistai dviprasmiška. Viena vertus, vis apgailėstaujama, kad tik naudojamės sukauptais archyvų turtais ir per mažai dėmesio skiriame tam, kas vyksta dabar ir aplink, kad daug kuo atsiliekame nuo tolyn pažengusių, visa galva panirusių į šiuolaikinių reiškinių tyrimus kolegų užsieniečių. Antra vertus, savotiškai graudu ir neramu matyti, kaip su į muziejus pasitraukiančia kaimo buitimi, su besikeičiančiomis vertybėmis, moralinėmis nuostatomis, galiausiai su amžinojo poilsio iškeliaujančiais senąsias tiesas išpažinusiais kaimo senoliais, o ir jų dvasiniu turto besidomėjusiais, bet drauge nuo tradicinės pasaulėjautos neatitrūkusiais vyresniosios kartos mokslininkais blunka tradicinių posakių prasmės, seniau visuotinai suprantami dalykai šiandien net tyrėjui tampa mįslėmis, kurioms įminti prireikia ilgo ir kruopštaus darbo.

LITERATŪRA

- Abrahams Roger 1968a. Introductory Remarks to a Rhetorical Theory of Folklore, *Journal of American Folklore*, No. 81, p. 143–158.
- Abrahams Roger 1968b. A Rhetoric of Everyday Life: Traditional Conversational Genres, *Southern Folklore Quarterly*, No. 32, p. 44–59.
- Barley Nigel 1972. A Structural Approach to the Proverb and Maxim With Special Reference to the Anglo-Saxon corpus, *Proverbium*, No. 20, p. 737–750.
- Briggs Charles L. 1985. The Pragmatics of Proverb Performances in New Mexican Spanish, *American Anthropologist*, vol. 87, No. 4, p. 793–810.
- Buftenė Giedrė 1997. „Obuolys nuo obels netoli krinta“ ir tarptautiniai jos atitikmenys, *Tautosakos darbai*, [t.] VI-VII (XIII-XIV), p. 111–118.
- Buftenė Giedrė 1998. Patarlių vaizdų savitumas, *Tautosakos darbai*, [t.] VIII (XV), p. 141–148.
- Buftenė Giedrė 2000. Patarlių pasaulėvaizdžio bruožai, *Tautosakos darbai*, [t.] XII (XIX), p. 173–178.
- Buftenė Giedrė 2007. *Kepti karveliai patys į burną nelekia*: prasmis vienos patarlės varijavimas (gretinant su lenkų kalbos atitikmenimis), *Tautosakos darbai*, [t.] XXXIII, p. 26–45.
- Buftenė Giedrė 2009. Priežodis *Ant to peilio boba Rygon nujotų*: mitologinė vaizdo interpretacija: [Pranešimas, skaitytas konferencijoje „Prof. N. Vėliaus skaitymai“, 2009-04-09, LLTI].
- Būtėnas Petras 1930. Patarlės ir priežodžio gyvenimas, *Švietimo darbas*, Nr. 10.
- Cram David 1994. The Linguistic Status of the Proverb, in: *Wise Words: Essays on the Proverb*, ed. by Wolfgang Mieder, New York–London, p. 73–97.
- Crépeau Pierre 1975. La Définition du Proverbe, *Fabula*, No. 16, p. 285–307.
- Černiauskaitė Dalia 2005. Patarlių metaforikos savitumas, *Tautosakos darbai*, [t.] XXX, p. 122–133.
- Dundes Alan 1981. On the Structure of the Proverb, in: *The wisdom of many: Essays on the proverb*, ed. by Wolfgang Mieder and Alan Dundes, New York, p. 43–54, 2-asis leidimas, Madison, 1994.
- Grigas Kazys 1976. *Lietuvių patarlės: Lyginamasis tyrinėjimas*, Vilnius.
- Grigas Kazys 1992. Frazeologijos rinkimo aktualijos, *Tautosakos darbai*, [t.] I (VIII), p. 181–190.
- Grigas Kazys 1997. Tarptautinė patarlė „Dievas davė dantis, Dievas duos ir duonos“, *Tautosakos darbai*, [t.] VI-VII (XIII-XIV), p. 141–148.
- Grigas Kazys 1998. Šiuolaikinė paremiologija. Problemos ir perspektyvos, *Tautosakos darbai*, [t.] VIII (XV), p. 128–136.
- Grigas Kazys 2000. Nuo pirmųjų įrašų iki sisteminio leidinio, kn.: *Lietuvių patarlės ir priežodžiai*, t. I: *A–D*, parengė Kazys Grigas [ir kt.], Vilnius, p. 25–42.

- Grigas Kazys 2001. Kai kurios patarlių prasmių mįslės, *Tautosakos darbai*, [t.] XV (XXII), p. 103–120.
- Grzybek Peter 1987. Foundations of Semiotic Proverb Study, *Proverbium*, No. 4, p. 39–85, taip pat *Wise words: Essays on the proverb*, ed. by Wolfgang Mieder, New York–London, 1994.
- Honeck Richard P. 1997. *A Proverb in Mind: The Cognitive Science of Proverbial Wit and Wisdom*, Mahwah–London.
- Jakaitienė Evalda 1980. *Leksikologija*, Vilnius.
- Jasiūnaitė Birutė 2006. Medžias rytų Lietuvos folkloro formulėse, *Baltistica*, [t.] XLI (2), p. 265–281.
- Jasiūnaitė Birutė 2007a. „Velnio kėdė“ (Mitologinių personažų aplinka frazeologijoje: namai, sodyba, bažnyčia), *Baltistica*, [t.] XLII (1), p. 89–114.
- Jasiūnaitė Birutė 2007b. „Dievo pyragas“ (Mitologinių personažų daiktai frazeologijoje: valgis ir gėrimas), *Baltistica*, [t.] XLII (2), p. 271–296.
- Jasiūnaitė Birutė 2007c. „Dievas kojas aunas“ (Mitologinių personažų daiktai frazeologijoje: apdaras ir apavas), *Baltistica*, [t.] XLII (3), p. 437–456.
- Jasiūnaitė Birutė 2008. „Raganos šluota“ (Mitologinių personažų įrankiai frazeologijoje), *Baltistica*, [t.] XLIII (2), p. 245–261.
- Kadžytė Gražina 1997. Gaidys lietuvių patarlėse, *Tautosakos darbai*, [t.] VI–VII (XIII–XIV), p. 52–60.
- Kadžytė Gražina 1999. Apie Grigo metus, bites, ratus ir vaikus, *Tautosakos darbai*, [t.] X (XVII), p. 306–307.
- Kadžytė Gražina 2003. Papročių teisės pastovumo ir kaitos liudijimai patarlėse, *Tautosakos darbai*, [t.] XVIII (XXV), p. 92–99.
- Kadžytė Gražina 2004. *Kas pirmesnis, tas geresnis*: papročių teisės tekstas ir kontekstai, *Tautosakos darbai*, [t.] XX (XXVII), p. 51–58.
- Kanyó Zoltán 1981. *Sprichwörter – Analyse einer Einfachen Form. Ein Beitrag zur generativen Poetik*, The Hague–Mouton.
- Kensminienė Aelita 2002. Lietuvių mįslių reikšmės figūros ir įminimo galimybės, *Tautosakos darbai*, [t.] XVII (XXIV), p. 137–155.
- Kensminienė Aelita 2003. Reikšmės keitimo kryptis mįslėse, *Tautosakos darbai*, [t.] XVIII (XXV), p. 140–151.
- Kokare Elsa 1980. Latviešu un lietuviešu sakāmvardu paralēles, Rīga.
- Krikmann Arvo 2005. The Monograph “Lithuanian proverbs” by Kazys Grigas and Its Significance to the Paremiological Research, *Tautosakos darbai*, [t.] XXX, p. 23–42.
- Kudirkienė Lilija 1997. Kraštutinės situacijos priežodžiai, *Tautosakos darbai*, [t.] VI–VII (XIII–XIV), p. 44–46.
- Kudirkienė Lilija 1998. Frazeologizmas ar priežodis, *Tautosakos darbai*, [t.] VIII (XV), p. 137–140.
- Kudirkienė Lilija 2001. Patarlė kaip žmonių gyvenimo atspindys, *Tautosakos darbai*, [t.] XV (XXII), p. 121–127.
- Kudirkienė Lilija 2005. Lietuvių ir latvių paremijos: raiška ir funkcionavimas, *Tautosakos darbai*, [t.] XXX, p. 43–56.
- Kudirkienė Lilija 2006. Supplement Series of “Proverbium”, Yearbook of International Proverb Scholarship, vol. 15: „Liebe macht blind“: Sprichwörtliche Lyrik und Kurzprosa zum Thema der Liebe. Herausgegeben von Wolfgang Mieder. Burlington, Vermont: The University of Vermont, 2004: [Anotacija], *Tautosakos darbai*, [t.] XXXI, p. 275–278.
- Kudirkienė Lilija 2007a. Patarlės interpretacija: diachroninis aspektas, *Tautosakos darbai*, [t.] XXXIII, p. 13–26.
- Kudirkienė Lilija 2007b. Jurga Ivanauskaitė. Odė džiaugsmui: Eileraščiai, Vilnius: Tyto alba, 2007: [Anotacija], *Tautosakos darbai*, [t.] XXXIV, p. 373–374.
- Kuusi Anna-Leena 1974. An Approach to Categorisation of Phrases, *Proverbium*, vol. 23, p. 895–903.
- Lau Kimberly J., Tokofsky Peter, Winick Stephen D. 2004. What Goes Around Comes Around: The Circulation of Proverbs in Contemporary Life, in: *What Goes Around Comes Around: The Circulation of Proverbs in Contemporary Life*, ed. by Kimberly J. Lau, Peter Tokofsky, and Stephen D. Winick, Logan, p. 1–19.
- Levin Isidor 1968–1969. Überlegungen zur demoskopischen Parömiologie, *Proverbium*, No. 11, p. 289–293, No. 13, p. 361–366, pagal Mieder Wolfgang 2004. *Proverbs. A Handbook*, Westport–London.

- Marcinkevičienė Rūta 2001. Tradicinė frazeologija ir kiti stabilūs žodžių junginiai, *Lituanistica*, Nr. 4 (48).
- Massing Jean Michel 1995. From Greek Proverb to Soap Advert, *Journal of the Wartburg and Courtauld Institutes*, vol. 58, p. 180–201.
- Mieder Wolfgang 1985. Neues zur demoskopischen Sprichwortforschung, *Proverbium*, No. 2, p. 307–328, pagal Mieder Wolfgang 1998. Patarlių paralelės, *Proverbium*, vol. 5, p. 1984–1988.
- Mieder Wolfgang 2003. Preface, in: *Cognition, Comprehension, and Communication (A Decade of North American Proverb Studies (1990–2000))*, ed. Wolfgang Mieder, (*Phraseologie und Paromiologie*, Bd. 13), Baltmannsweiler, p. 9–16.
- Mieder Wolfgang 2004. *Proverbs: A Handbook*, Westport–London.
- Mieder Wolfgang 2005. American Proverbs as an International, National and Global Phenomenon, *Tautosakos darbai*, [t.] XXX, p. 57–72.
- Mieder Wolfgang, Sobieski Janet 2003. *Proverbs and the Social Sciences: An Annotated Bibliography*, (*Phraseologie und Paromiologie*, Bd. 12), Baltmannsweiler.
- Mieder Wolfgang, Mieder Barbara 1981. Tradition and Innovation: Proverbs in Advertising, in: *The Wisdom of Many: Essays on the Proverb*, ed. by Wolfgang Mieder and Alan Dundes, New York, p. 309–322, 2-asis leidimas, Madison, 1994.
- Milner G. 1969. Quadripartite structures, *Proverbium*, No. 14, p. 379–83.
- Nippold Marilyn A., Uhden Linda D., Schwarz Ilsa E. 2003. Proverb Explanation Through the Lifespan: A Developmental Study of Adolescents and Adults, in: *Cognition, Comprehension, and Communication: A Decade of North American Proverb Studies (1990–2000)*, ed. Wolfgang Mieder, (*Phraseologie und Paromiologie*, Bd. 13), p. 367–383.
- Priebe Richard 1971. The Horses of Speech: A Structural Analysis of the Proverb, *Folklore Annual*, No. 3, p. 26–32.
- Rogers Tim B. 1989. The use of Slogans, Colloquialisms, and Proverbs in the Treatment of Substance Addiction: A Psychological Application of Proverbs, *Proverbium*, No. 6, p. 103–112.
- Sauka Donatas 2001. Viršukalnė: kiek toli nuo jos matyti, *Tautosakos darbai*, [t.] XV (XXII), p. 128–135.
- Sauka Donatas 1970. *Tautosakos savitumas ir vertė*, Vilnius.
- Sauka Donatas 1982, [2007]. *Lietuvių tautosaka*, Vilnius, 2-asis leidimas, Vilnius, 2007.
- Sauka Leonardas 1999. *Lietuvių tautosaka: Vadovėlis aukštesniųjų klasių mokiniams*, Kaunas.
- Seitel Peter 1981. Proverbs: A Social Use of Metaphor, in: *The Wisdom of Many: Essays on the Proverb*, ed. by Wolfgang Mieder and Alan Dundes, New York, p. 122–139, 2-asis leidimas, Madison, 1994.
- Skrodenis Stasys 2005. *Folkloras ir folklorizmas*, Vilnius.
- Stundžienė Bronė 2005. Tautosaka sociologiniu žvilgsniu, *Tautosakos darbai*, [t.] XXII (XXIX), p. 13–22.
- Zaikauskienė Dalia 2004. „Nauji metai – nauji lapai“: šiuolaikinės patarlių raidos tendencijos, *Tautosakos darbai*, [t.] XXI (XXVIII), p. 127–137.
- Zaikauskienė Dalia 2008. Formos ir turinio pokyčiai tradicinių lietuvių patarlių perdirbiniuose, *Tautosakos darbai*, [t.] XXXV, p. 84–93.
- Кокаре Э. Я. 1978. *Интернациональное и национальное в латышских пословицах и поговорках*, Рига.
- Крикманн Арво 1978. Некоторые аспекты семантической неопределенности пословицы, кн.: *Паремнологические исследования: Сборник статей*, Москва.
- Крикманн Арво 1984. Опыт объяснения некоторых семантических механизмов пословицы, кн.: *Паремнологические исследования: Сборник статей*, Москва.
- Крикманн Арво 2001. Вклад современной теории метафоры в паремнологию, *Tautosakos darbai*, [t.] XV (XXII), p. 17–92.
- Пермяков Г. Л. 1968. Введение, кн.: *Избранные пословицы и поговорки народов Востока*, Москва, p. 5–47.
- Пермяков Г. Л. 1970. *От поговорки до сказки*, Москва.
- Пермяков Г. Л. 1971. *Паремнологический эксперимент: Материалы для паремнологического минимума*, Москва.
- Пермяков Г. Л. 1982. К вопросу о русском паремнологическом минимуме, кн.: *Словари и лингвострановедение*, под ред. Е. М. Верещагина, Москва, p. 131–137.
- Пермяков Г. Л. 1985. *300 общеупотребительных русских пословиц и поговорок*, Москва.

THE WELL-TRIED AND NOT YET TRIED RESEARCH STRATEGIES OF LITHUANIAN PROVERBS

DALIA ZAIKAUSKIENĖ

Summary

The article presents a historical survey of research on Lithuanian proverbs and proverbial phrases since the birth of Lithuanian proverbial science until contemporary Lithuanian paremiology; also, an attempt is made to present a broadest possible context of international paremiology, focusing on subjects that have hardly or not at all been researched in Lithuania.

If compared to that of the great nations, Lithuanian paremiological research started rather late. In German and English, paremiological studies of international renown appeared already in the 19th century, e. g. studies by W. Wander (1836) and R. Ch. Trench (1853). Even more numerous works can be listed from the first half of the 20th century (works by F. E. Hulme and Fr. Seiler, and later – by A. Taylor and B. J. Whiting). In Lithuania, the theory of paremiological science is shaped only since the middle of the 20th century, mainly thanks to the works of a prominent Lithuanian paremiologist Kazys Grigas (1924–2002). True, an article by Petras Būtėnas “Life of a Proverb and Proverbial Phrase” printed in 1930, is also worth mentioning, because in spite of disregarding the theoretical works on paremiology, which had already been published by foreign scholars, the author presented quite a few significant insights: he paid attention to motifs travelling across various genres, to the international nature of proverbs, to the lively process of shaping the new proverbs, to the characteristic structure of proverb / proverbial phrase and its poetic features.

Active research process of Lithuanian proverbs and proverbial phrases gained momentum in the 1970s. In 1970, K. Grigas initiated creation of the card-file catalogue of Lithuanian proverbs and proverbial phrases, which subsequently formed the basis for further important research in paremiology and paremiography, such as the capital multivolume scholarly publication of *Lithuanian Proverbs and Proverbial Phrases*, editing of which started in 1990 (Vol. 1: *A–D* was published in Vilnius, 2000; Vol. 2: *E–J* in Vilnius, 2008). In 1998, creation of the electronical database of proverbs and proverbial phrases (www.aruodai.lt/patarles/) commenced. About the same time, also comparative studies of proverbs began in Lithuania. In 1970–1974, K. Grigas published in *Proverbium* the Lithuanian equivalents for the Romanic and Germanic proverbs, and in 1976, his monograph *Lithuanian Proverbs: A Comparative Study* was published, playing an important role not only in Lithuanian paremiology, but also gathering favorable international reviews until nowadays. In 1987, the index of Lithuanian proverbs and their equivalents in other languages *The Parallels of Proverbs* was published. A distinct comparative trend shaped itself in Lithuanian paremiology, while the most significant works by Lithuanian paremiologists (K. Grigas, D. Sauka etc.) followed the general research lines of the Lithuanian folklore scholarship of the time, based on the concept of folklore as verbal art.

Against the backdrop of foreign paremiological research experience, new possibilities of studying proverbs open up to the Lithuanian scholars: the sociological analysis of Lithuanian proverbs is missing, certain modern phenomena are also hardly yet investigated, including the occurrences of traditional proverbs in “not-traditional” contexts, various ways of their spread in public media, parodies of proverbs (composition of the so-called anti-proverbs), semantical change (process of de-metaphorization), and certain redistribution of functions. Defining of the paremiological minimum of Lithuanian proverbs or at least indexing of the most popular “living” proverbs could also be scheduled.

Gauta 2009-10-20